

LUNDS
UNIVERSITET

Sociologiska institutionen

Kandidatuppsats, 15 hp

Svenska mäns subjektiva vänster-högerplacering och dess determinanter, 2002 – 2020: En multivariat regressionsanalys

Författare: Janne Tikkanen
Utbildningskod: SOCK10
Höstterminen 2022
Handledare: Jan Mewes

Sammanfattning

Titel: Svenska mäns subjektiva vänster-högerplacering och dess determinanter, 2002 – 2020:
En multivariat regressionsanalys

Författare: Janne Tikkanen

SOCK10: examensarbete i sociologi, 15 hp

Handledare: Jan Mewes

De flesta etablerade demokratier i Västeuropa har en ideologisk könsskillnad som struktureras av att kvinnor politiskt placerar sig subjektivt mer åt vänster än män. I det svenska allmänna valet 2022 var könsskillnaden i röstningsbeteendet stor. I synnerhet bland förstagångsväljare där ca 70 procent av de manliga väljarna röstade på ett högerparti. Uppsatsens syfte var därför att undersöka om (1) den ideologiska könsskillnaden i Sverige är främst betingad av att män politiskt placerar sig mer åt höger än kvinnor, samt att undersöka huruvida (2) den kulturella värderingsdimensionen påverkar männens ideologiska identitet starkare än frågan om ekonomisk omfördelning. Datamaterialet som använts i uppsatsens empiriska analyser är den nationella SOM-undersökningen mellan 2002 och 2020. Analyserna har utgått från *Social Identity Theory* och teorin om *issue bundling / issue crowding out*. Resultatet visade att (1) den ideologiska könsskillnaden i Sverige var betingad av främst mäns ökade högerpositionering på en subjektiv vänster-högerplacering mellan 2002 och 2020, samt att (2) den kulturella sakfrågan om invandring/flyktingmottagande verkar ha varit en bidragande faktor till mäns ökade högerplacering snarare än sakfrågan om ekonomisk omfördelning under den undersökta tidsperioden. Uppsatsens resultat följer teorin om *issue bundling / issue crowding out* i meningen att svenska mäns ideologiska identitet verkar ha påverkats i takt med att invandringsfrågan har blivit mer framträdande på den politiska dagordningen, i synnerhet vid och efter den s.k. flyktingkrisen i Europa och Sverige i 2015.

Nyckelord: Subjektiv vänster-högerplacering, Den kulturella värderingsdimensionen, Social Identity Theory, Issue bundling / issue crowding out, Politisk sociologi

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
1.1. Syfte	1
1.2. Avgränsning	2
2. Bakgrund	2
3. Tidigare forskning	3
4. Teori / Centrala begrepp	7
4.1. <i>Social Identity Theory</i>	7
4.2. <i>Issue bundling / issue crowding out</i>	10
5. Data och metod	13
5.1. <i>Den beroende variabeln</i>	14
5.2. <i>Oberoende variabler</i>	14
6. Analys och resultat	16
6.1. <i>Kvinnors och mäns subjektiva vänster-högerplacering mellan 2002 och 2020</i>	17
6.2. <i>Kulturella sakfrågors påverkan på svenska mäns ideologiska identitet?</i>	18
7. Diskussion	24
8. Slutsats	27
Referenser.....	29
Bilaga 1.....	31
Bilaga 2.....	32
Bilaga 3.....	33
Bilaga 4.....	34

1. Inledning

Det svenska allmänna valet 2022 innebar en stor röstningsskillnad mellan kvinnor och män. Skillnaden var i synnerhet stor bland förstagångsväljarna där cirka 70 procent av männen röstade på ett högerparti.¹ Sverige har, likt de flesta andra etablerade demokratier, en mobiliserad könsskillnad gällande ideologisk vänster-högerplacering, nämligen att kvinnor placerar sig politiskt mer åt vänster än män (Oskarson & Ahlbom, 2021). Dock visar analyserna i föreliggande uppsats att mellan 2002 och 2020 var det mäns ökade högerplacering som drev den ideologiska könsskillnaden i Sverige. Ideologisk polarisering är ett sunt tecken för en fungerande demokrati (*Demokratirådet*, 2021). Samtidigt kan alltför idiosynkratiska åsikter och värderingar bland olika sociala grupper om t.ex. ekonomisk ojämlikhet och invandring, ha oroande effekter på ett demokratiskt samhälles sammanhållning (jfr t.ex. Bjørnskov, 2008). Oavsett vad valresultatet 2022 implicerar eller ej för det svenska samhällets framtida solidaritet, kan vi fråga oss vad det innebär att vara politiskt ”vänster” eller ”höger” i dagens Sverige? Vilka faktorer kan påverka att män i en större utsträckning än kvinnor röstar på ett högerparti, och i synnerhet på ett högerradikalt parti som Sverigedemokraterna? Genom multivariat regressionsanalys kommer denna uppsats att undersöka de frågorna.

1.1. Syfte

Uppsatsens syfte är att undersöka följande två hypoteser:

1. Den ideologiska könsskillnaden i Sverige, mellan 2002 och 2020, var främst betingad av mäns ökade högerpositionering på en subjektiv vänster-högerplacering.
2. Den ökade subjektiva högerplaceringen bland svenska män kan delvis förklaras av att kulturella sakfrågor som invandring har blivit mer framträdande än ekonomiska sakfrågor i det politiska landskapet, i synnerhet vid och efter den s.k. flyktingkrisen i 2015.

Uppsatsens hypotes 1 och 2 undersöks genom sekundärdata från den nationella SOM-undersökningen, som är en rikstäckande postal enkätundersökning om bland annat svenskers

---

¹ *Högervind bland unga – men stora könsskillnader.* (2022, 16 september). Göteborgs-Posten. <https://www.gp.se/nyheter/sverige/h%C3%B6gervind-bland-unga-men-stora-k%C3%B6nsskillnader-1.81166954>. Hämtad 2022-11-14.

attityder till politiska frågor. SOM-undersökningarna har genomförts sedan 1986 av SOM-institutet, en oberoende undersökningsorganisation vid Göteborgs universitet.² Uppsatsen använder alltså data från SOM-undersökningarna från år 2002 till 2020 (varför den tidsperioden beskrivs under ”Data och metod”).

1.2. Avgränsning

Ett viktigt påpekande gällande uppsatsens fortsättning är att det explicita syftet *inte* är att analysera skillnader mellan män och kvinnor i subjektiv vänster-högerplacering. Syftet är att undersöka *en* aspekt av könsskillnaden i ideologisk positionering, nämligen svenska mäns ökade subjektiva högerplacering mellan 2002 och 2020. Motiveringen till detta är att medelvärdesanalysen och trendlinjer för svenska kvinnor och män endast visade en tydlig högertrend för män under nämnda tidsperiod, medan kvinnor inte uppvisade någon tydlig vänster- eller högerrend (se *Diagram 1* i resultatdelen nedan, s. 18).

2. Bakgrund

Denna bakgrundsdel har som syfte att ge en kontext till uppsatsens ovannämnda hypoteser. Jag börjar med några fakta om fördelningen av de svenska mäns röster på de tre största partierna i valet 2022 (Socialdemokraterna, Sverigedemokraterna och Moderaterna). Efter det kommer en övergripande sammanfattning av vad den ideologiska vänster-högerdimensionen innebär i en nutida svensk kontext.

Enligt SVT:s vallokalsundersökning (Valu) från 2022³, fördelade sig männens partistöd med 26 % för Socialdemokraterna (S), 25 % för Sverigedemokraterna (SD) och 21 % för Moderaterna (M). Valet 2010, då SD kom in i riksdagen, såg fördelningen för män ut på följande sätt: 25 % för S, 5 % för SD och 32 % för M. På en kort tid har alltså SD blivit näst största partiet i Sveriges riksdag, och mobiliserat väljare från främst M och S (Jylhä, Rydgren & Strimling, 2018/2: 10).

---

²<https://www.gu.se/som-institutet>. Använd 2022-12-17. På SOM-institutets hemsida (under fliken ” Om SOM-undersökningarna”) kan man se exakt hur undersökningarna har utformats och hur frågorna har ställts.

³<https://www.svt.se/datajournalistik/valu2022/valjargrupper/>. Använd 2022-12-14. Värt att notera på hemsidan är att Valu har visat sig ha en systematisk underrepresentation av äldre väljare och arbetare och en systematisk överrepresentation av yngre väljare och tjänstemän. Se hemsidan för definitioner av t.ex. klasstillhörighet.

I denna uppsats empiriska analyser så undersöks den ”subjektiva vänster-högerplaceringen”, vilken är tänkt att mäta individers ideologiska identitet. En ideologisk identitet kan vara mer eller mindre medveten och genomtänkt, men de flesta väljare har en preferens för att rösta på ett vänster-, mitten-, eller högerparti. Denna subjektiva upplevelse av att vara ”vänster” eller ”höger” avspeglar sig i att väljare är samstämmiga i sina placeringar av partiernas positioner på en vänster-högerdimension (*Demokratirådet*, 2021: 42). Samstämmigheten är en viktig förutsättning för en fungerande samhällsdebatt (ibid: 42). Detta att väljare både har en subjektiv upplevelse av att ha en ideologisk identitet och en uppfattning av var de politiska partierna faller på en ideologisk dimension, har resulterat i att den svenska vänster-högerdimensionen har varit relativt stabil genom historien. Det vill säga att när nya politiska sakfrågor har blivit aktuella av någon anledning, så har både väljare och partier kunnat integrera dem i sina befintliga ideologiska identiteter. Detta har lett till att vissa åsiktskombinationer med tiden paras ihop som ”vänster” eller ”höger”. De senaste tjugo till trettio åren har dock en kulturell värderingsdimension tillkommit till den endimensionella ekonomiska (omfördelningsfrågor) vänster-högerplaceringen. Dessa kulturella sakfrågor handlar om bland annat invandring/flyktingmottagande, mångkultur och jämställdhet. I denna uppsats kommer jag att argumentera för att den kulturella sakfrågan om invandring- och flyktingmottagande har bidragit till svenska mäns ökade högerplacering mellan 2002 och 2020. Uppsatsen rör sig främst inom politisk sociologi: studiet av hur politisk makt utmanas av, fördelas mellan och påverkar olika sociala grupper. Även då denna uppsats inte kan besvara frågan om vilka motiv (missnöje, xenofobi, tävlan om resurser, etc.) som ligger bakom svenska mäns ökade högerplacering mellan 2002 och 2020, så kan uppsatsens analyser och resultat eventuellt vara relevanta för framtida forskning som närmare vill studera frågan om motiv.

3. Tidigare forskning

Detta avsnitt börjar med en övergripande redogörelse av forskning om den ideologiska könsskillnaden (”the modern gender gap”) i Västeuropa och USA. Efter det redogörs forskning om vad som kan påverka en individs ideologiska vänster-högerplacering. Avsnittet avslutas med att titta närmare på vad svensk forskning visar gällande faktorer som påverkar svenska väljares ideologiska vänster-högerplacering. Syftet med redogörelsen av tidigare forskning är främst att visa på att idag är ideologisk vänster-högerplacering mer komplex eller

fragmenterad, samtidigt som individens ideologiska identitet är central för hur hen faktiskt röstar. Kort sagt, så finns det i dagens samhälle nya ideologiska och moraliska dilemman som påverkar individers ideologiska identitet och i växelverkan med kontextuella faktorer som den partipolitiska konkurrensen om den politiska dagordningen.

Det finns en omfattande samhällsvetenskaplig forskning om att de flesta etablerade demokratier (främst i Västeuropa och USA) sedan sent 1990-tal har en så kallad mobiliserad könsdimension ("the modern gender gap") gällande ideologisk vänster-högerplacering, dvs., att kvinnor i genomsnitt placerar sig politiskt mer åt vänster än män (Inglehart & Norris 2000; Giger 2009; Abendschön & Steinmetz, 2014). En del senare forskning visar att även om den ideologiska könsskillnaden verkar ha stabiliserats över lag, och är relativt liten i de uppmätta länderna, så spelar den ideologiska könsskillnaden en betydande roll för valresultat då en subjektiv vänster-högerplacering är starkt korrelerat med hur både kvinnor och män faktiskt röstar (se t.ex. Norrander & Wilcox 2008; Dassonneville, 2021). Det vill säga att även små förändringar i könsskillnader i ideologisk vänster-högerplacering kan ha betydande effekter på ett valresultat, i synnerhet om partikonkurrensen om väljarna är hög. Vad har givit upphov till den ideologiska könsskillnaden i de flesta europeiska länder, inklusive Sverige? Inglehart & Norris (2000: 446) hävdar att sociostrukturella förändringar som en ökande andel kvinnor i förvärvsarbete, med högre utbildning, osv., har påverkat kulturella attityder och värderingar till t.ex. jämlikhet, rättigheter och välfärdsstatens omfattning. Dessa förändrade värderingar till olika politiska sakfrågor och traditionella institutioner (familj, könsroller, religion, etc.) är det som främst driver kvinnors ökade ideologiska vänsterplacering och/eller ökade röstning på vänsterpartier (ibid: 459).

I den samhällsvetenskapliga litteraturen råder det delade meningar om eller hur starkt social klass påverkar ideologisk vänster-högerplacering i det nutida samhället. Denna uppsats utgår ifrån att det svenska samhället är ett klassamhälle (gällande arbetets organisering och makten över arbetet, möjligheter till social mobilitet, etc.)⁴, och att en individs upplevda klasstillhörighet kan påverka hens ideologiska identitet. Däremot har den sociala stratifieringen i Sverige förändrats sedan Karl Marx och Max Webers tid, och det moderna mönstret kan liknas vid en "fragmentering av stratifieringen" (Clark & Lipset 1991: 407). Med det uttrycket menar författarna bland annat att i det moderna samhället är politiken i en

---

⁴ Jag baserar mitt påstående om Sverige som ett klassamhälle på publikation no 59 av Katalys, "Klasstrukturen i Sverige", av Göran Ahrne, Niels Stöber & Max Thaning. Katalys är "ett oberoende fackligt idéinstitut" som bedriver bl.a. opinionsbildning och värderingsmässigt står på LO-medlemmarnas sida. Förutom att jag i stora drag håller med om Ahrnes et al., klassanalys, har jag inga övriga associationer med eller intressen i Katalys.

mindre grad strukturerad av klasstillhörighet och i en större grad av andra lojaliteter (ibid: 407). Denna ”fragmentering av stratifieringen”, samtidigt som individens ideologiska placering fortfarande är central för röstningsbeteendet, menar jag utgör en utmaning för individen att upprätthålla en koherent ideologisk identitet. Dessutom kan ”andra lojaliteter” göra att en individ har ideologiskt motstridiga preferenser som att värna om miljön, men samtidigt vara beroende av sin bil för att kunna försörja sig.

Vad som gjort de ideologiska skiljelinjerna mer komplexa, förutom de sociokulturella förändringarna, är främst framväxten av nya politiska partier och att nya sakfrågor, eller nya samhällsproblem, har blivit framträdande i det politiska landskapet (Achterberg, 2006: 239). Dessa ”nya” sakfrågor handlar främst om kulturella- och miljöfrågor, i motsats till ”gamla” sakfrågor som handlar om klass och ekonomi. Dock kan de nya sakfrågorna, liksom de gamla, delas in i en vänster- respektive högerideologi (ibid: 240). Vad som spelar roll i detta politiska landskap med allt fler och olika typer av sakfrågor är hur framträdande, eller viktiga, de gamla respektive nya sakfrågorna är för väljaren, vilket i sin tur kommer att påverka vilket parti väljaren faktiskt röstar på (ibid: 254). Konkurrensen mellan gamla och nya sakfrågor om väljarnas uppmärksamhet kan leda till nya ideologiska grupperingar, där arbetaren röstar på ett högerparti och tjänstemannen/kvinnan röstar på ett vänsterparti (ibid: 253). Med andra ord, vilka sakfrågor – ekonomiska, kulturella eller miljö/klimat – som väljaren kommer att uppmärksamma som viktiga blir delvis beroende av kontextuella faktorer som t.ex. vilka sakfrågor som de professionella politikerna betonar och hur den politiska debatten ramar in. I Sverige verkar vi inte längre tro att vi som väljare blir påverkade av de politiska partiernas framställning av ”vad eller vem som är problemet” och ”hur vi bäst löser det”. Men svenska väljare, liksom väljare i flera andra europeiska länder, har, vare sig man vill eller inte, blivit påverkade av den offentliga debatten om och av högerpopulistiska partiers syn på invandring som ett hot mot nationella traditioner och/eller mot välfärdssystemet (Renström, Bäck & Carroll 2021: 555).

Det relevanta för denna uppsats syfte med ovan sagda är att i ett flerpartisystem som det svenska har den ideologiska vänster-högerdimensionen, sedan Sverigedemokraternas intåg i riskdagen i valet 2010, fått konkurrens av en kulturell värderingsdimension som polariserar

(ökad divergens i åsikter)⁵ de politiska partierna och väljarna runt frågor om främst invandring och mångkultur (*Demokratirådet*, 2021: 44 – 45).

Vi ska avrunda detta avsnitt med tidigare forskning om hur den ideologiska vänster-högerdimensionen i Sverige påverkades av att den kulturella värderingsdimensionen blev alltmer framträdande i det politiska landskapet under 2000-talet, i synnerhet efter år 2010 och framåt. Våldigt kort, så visar svensk forskning att den ideologiska vänster-högerplaceringen (dvs., väljarnas *ideologiska identitet*, men inte partianhängarskap) är fortsatt en av de starkaste förklaringsfaktorerna till att svenska folket har de partisympatier de har (*Demokratirådet*, 2021: 143). Samtidigt har den starka och över tid stabila ideologiska vänster-högerdimensionen absorberat nya sakfrågor som de om flyktingmottagande, mångkultur och miljö/klimat, vilket lett till tydliga skiljelinjer mellan ”vänster” respektive ”höger” gällande åsikter om t.ex. invandring/integration (ibid: 146). Det vill säga att politiska sakfrågor som tidigare inte hade någon självklar ideologisk hemvist – t.ex. miljö- och migrationspolitiska frågor – blir allt starkare korrelerade med vänster- eller högerideologi över tid. I synnerhet har den kulturella värderingsdimensionen gjort det svårare att definiera vad det åsiktsmässigt innebär att ”vara höger”, eftersom åsiktskombinationer som att samtidigt vara emot flyktingmottagning och höjda skatter blir mindre vanliga och gångbara (ibid: 145). Det sistnämnda skulle rimligtvis kunna betyda att invandringsfrågan har skapat något av ett ideologiskt dilemma för väljare som är för en universell välfärdsmodell (dvs., kräver höga skatter), vilket vänsterpartierna är för, men samtidigt anser att Sverige har tagit emot ett för stort antal invandrare och flyktingar, vilket de flesta högerpartier anser.

Sammanfattningsvis, de viktigaste punkterna att ta med sig framöver är att i en svensk kontext så är väljarnas (i) ideologiska (eller subjektiva) vänster-högerplacering alltså en central faktor för hur de sedan röstar, (ii) klasstillhörighet har också betydelse för hur vi röstar men dess betydelse har minskat parallellt med strukturella samhällsförändringar och med att (iii) den kulturella värderingsdimensionen har blivit mer framträdande i det politiska landskapet och strukturerat nya formationer på den ideologiska vänster-högerdimensionen. Exempelvis

---

⁵ *Ideologisk polarisering* i betydelsen ett tillstånd eller en process av ökad ”divergens”, ”variation” eller ”sortering” i åsikter och värderingar, är i allmänhet något normalt och positivt i en demokrati med ett flerpartisystem. Däremot är så kallad *affektiv polarisering* en annan typ av polarisering och handlar om att aktörer (politiker, väljare, media, etc.) uttrycker en starkare grad av gillande av sitt eget parti och dess anhängare men framför allt en starkare grad av ogillande av andra partier och deras anhängare (*Demokratirådet*, 2021: 24). Man kan se på affektiv polarisering som att handla om sociala identiteter och gruppstillhörighet snarare än om skilda politiska åsikter (tänk på Demokraterna och Republikanerna i USA). En fråga som denna uppsats *inte* kan besvara är huruvida den kulturella värderingsdimensionens allt viktigare roll i forandet av ideologiska skiljelinjer har ökat den affektiva polariseringen bland svenska väljare.

”the modern gender gap”. Dock visar analyserna i denna uppsats att den ideologiska könsskillnaden i Sverige under 2002 – 2020, har drivits av männens ökade ideologiska högerplacering snarare än av att kvinnorna blivit mer vänster, vilket ju är struktureringen på könsskillnaden som uttrycket ”the modern gender gap” syftar på. Därav har det varit svårt att lokalisera teorier och empirisk forskning som beskriver och försöker förklara denna ”omvända” ideologiska könsskillnad i Sverige. Dock presenteras i nästa avsnitt teorier som kan ge stöd för uppsatsens forskningshypotes (H2) att kulturella sakfrågor som invandring har blivit mer framträdande än ekonomiska sakfrågor för svenska män under 2002 – 2020.

4. Teori / Centrala begrepp

I detta avsnitt redogörs för två teorier som tillsammans kan förklara varför den kulturella värderingsdimensionen påverkar individers ideologiska identitet. Den första teorin, *Social Identity Theory*, fungerar som uppsatsens teoretiska ramverk och kan hjälpa oss att förstå vilka psykologiska processer som den ideologiska identiteten i en viss sociokulturell kontext kan aktivera hos individer och grupper. Den andra teorin om *issue bundling* och *issue crowding out* kan hjälpa oss att förstå logiken i konkurrensen mellan olika politiska sakfrågor och partier om väljarnas uppmärksamhet och verklighetsuppfattning. Den andra teorin handlar alltså om kontextuella faktorer som kan påverka individers subjektiva vänster-högerplacering (ideologiska identitet).

4.1. *Social Identity Theory*

Social Identity Theory (SIT) är en generell teori om interaktioner (konflikter, samarbete, diskriminering, etc.) mellan och inom grupper och en teori om social identitet. Enligt en av grundarna av SIT, socialpsykologen Henri Tajfel (1919 – 1982), har människan ett djupgående behov av att begripliggöra en komplex social verklighet som bland annat manifesteras i kategorisering av individer/grupper i ”vi” och ”dem” (Tajfel 1970: 98). De engelska termerna är ”ingroup” (vi) och ”outgroup” (dem), men jag kommer fortsättningsvis använda de svenska termerna ”innegrupp” (vi) och ”utegrupp” (dem). Denna sociala kategorisering av individer (inklusive oss själva) och grupper är en slags ”generisk” norm (ibid: 98). Den generiska normen innebär att det endast krävs godtyckliga kriterier för att skapa grupper vars medlemmar upplever att deras respektive grupp är distinkt från den andra gruppen, med andra ord, en upplevelse av ett ”vi” och ”dem” (ibid: 99). En viktig implikation

av det sistnämnda, som Tajfel bekräftade experimentellt och många forskare efter honom, är att diskriminerande beteende mellan grupper, "... can *sometimes* be expected even if the individual is *not* involved in actual (or even imagined) conflicts of interest and has *no* past history of attitudes of intergroup hostility" (ibid: 99, min kursivering). Implikationen av den generiska normen, eller social kategorisering, är alltså att det *inte* är nödvändigt med reella eller föreställda hot (tävlan eller konflikt om ekonomiska och/eller kulturella resurser) för att en individ eller en grupp ska diskriminera en utegrupp eller favorisera sin innegrupp. Å ena sidan kan det tolkas som nedslående: diskriminering och favorisering på godtyckliga kriterier verkar oundvikligt för att människan ska kunna orientera sig i en social verklighet. Å andra sidan kan implikationen av den generiska normen tolkas som hoppfull: om vi kan diskriminera och favorisera på godtyckliga kriterier, så borde vi kunna "lära om och lära rätt".

I den andra delen om social identitet (nedan), kommer jag att hävda att den psykologiska process som främst bidrar till anti-immigrationsattityder utgörs av preferensen för *epistemisk säkerhet*. Jag tolkar preferensen för epistemisk säkerhet som framför allt leda till en innegrupp-favorisering (t.ex. en romantisering av det svenska samhället som det var förr). Men beroende på kontextuella faktorer kan i stället preferensen för *positiv distinktion* (utegrupp-diskriminering: "invandring ökar kriminalitet") bli den starkare preferensen för en restriktiv immigrationspolitik. Poängen är att ingendera av preferenserna nödvändigtvis behöver innehålla ett djupt ogillande av invandrare/flyktingar *i sig* (xenofobi, rasism), utan är olika uttryck för en negativ hållning till *invandring* som samhällsfenomen. Distinktionen är viktig för en sansad och nyanserad samhällsdebatt om invandring/flyktingmottagande.

Låt oss övergå till den andra delen av SIT, nämligen *social identitet*. En grundläggande psykologisk process som verkar ligga bakom den generiska normens effekt är *depersonalisering*. Depersonalisering innebär att när individen uppfattar sig själv som medlem av en social kategori (grupp), så integreras innegruppens normer, värderingar och status i individens personlighet (Everett, Faber & Crockett, 2015: 2). Med andra ord, individen uppfattar innegruppens karakteristika som sina egna och gruppen blir en del av individens identitet: en social identitet har skapats. Vilken social identitet (svensk, finne, lillebror, yrkesidentitet, osv.) som blir viktigast beror delvis på vad kontexten signalerar är förväntat och lämpligt att uttrycka i ord och handling. Eftersom den sociala identiteten är en, så att säga, "sammanflätning" av individens egen personlighet och gruppens "personlighet", blir en stark motivation för medlemmarna i innegruppen att skapa och upprätthålla en *positiv distinktion* gentemot en relevant utegrupp *och* när situationen tolkas som kräva en positiv

distinktion (ibid: 2). *Positiv distinktion* innebär helt enkelt att individer är motiverade till att ha en positiv självbild (och det associerade tillståndet, positiv självkänsla) eller att minska en negativ självbild (Reid & Hogg, 2005: 805). Under vissa betingelser, exempelvis ett politiskt valår, kan alltså preferensen för en positiv distinktion gentemot en annan relevant grupp bli viktig för ens sociala identitet (dvs., vem man är, utifrån vems/vilkas intressen och normer man förväntas att agera, etc.).

Men positiv distinktion är sannolikt inte hela historien bakom formandet av en social identitet eller av diskriminering av medlemmar i en utegrupp och favorisering av medlemmar i en innegrupp. Den kompletterande mekanism till positiv distinktion som jag anser vara relevant för denna uppsats syfte beskrivs av *the uncertainty reduction model* (Reid & Hogg, 2005). Den modellen menar att förutom preferensen för positiv distinktion, så finns även en stark preferens för *epistemisk säkerhet* om vår sociala verklighet. (ibid: 805). Kort sagt, människan har en stark preferens för att förstå sig själv, världen och att söka kunskap och mening (mönster) i yttre händelser (ibid: 804). Teorin om preferensen för *epistemisk säkerhet / att reducera epistemisk osäkerhet* utgår ifrån att människor representerar sociala kategorier som vaga *prototyper* (ibid: 805). Prototyper är en mängd vaga attribut (perceptioner, känslor, attityder och beteende) som maximerar likheter inom en innegrupp och skillnader gentemot en utegrupp (ibid: 805). Konsekvensen av dessa innegrupp-likheter och utegrupp-skillnader är att den sociala identiteten och handlingar kommer att styras av deskriptiva och normativa attribut hos innegruppen (ibid: 805). Därför, menar författarna, är identifiering med en innegrupp ett effektivt sätt att reducera epistemisk osäkerhet om vem man är och hur man bör handla i en situation (ibid: 805). Vidare är motivationen till att reducera epistemisk osäkerhet som starkast när osäkerheten handlar om något som är betydelsefullt för individer snarare än trivialt och när innegruppens normativa attribut verkar relevanta för att reducera osäkerheten (ibid: 806).

Jag menar alltså att en viktig bidragande psykologisk process bakom anti-immigrationsattityder är preferensen för epistemisk säkerhet. Mer specifikt vad den osäkerheten består i varierar troligen mellan individer (i vårt fall, en del svenska män) och beroende på individens livssituation. Men på en fundamental nivå handlar osäkerheten troligen om att vissa individer upplever att den sociala verkligheten blir mindre förutsägbar med olika etniciteter och kulturella symboler i gatubilden. Samtidigt som den speglingen i ”de andra” aktiverar prototyper av ens innegrupp (”svenskheter”). Kontextuella faktorer som den politiska framställningen av invandring/flyktingmottagande kan facilitera eller förstärka

aktiverandet av prototyper om vad det innebär att vara svensk och hur man bör leva för att räknas som svensk, dvs., reducera epistemisk osäkerhet. En implikation för integrationspolitik är att en social integration kan underlättas av att reducera epistemisk osäkerhet hos de olika parterna. Exempelvis genom att ge olika etniska och kulturella grupper möjligheter att interagera med varandra som ökar chansen för att upptäcka att ”de andra” inte är så olika från ”oss” gällande ambitioner, saker som ger upphov till glädje och oro, osv.

Något förenklat, så innebär interaktionen mellan preferenserna för positiv distinktion och epistemisk säkerhet, att i situationer där individen upplever en *hög* grad av epistemisk osäkerhet så minskar betydelsen av en grups status eller rykte. Individen är mer motiverad av att reducera sin osäkerhet (ta hjälp av innegruppens attribut för att tolka situationen och hur agera) och att identifiera sig med en grupp som bedöms kunna reducera osäkerheten. Det sistnämnda kan förklara att individer stannar i eller identifierar sig med lågstatus-grupper, dvs., social stabilitet (Reid & Hogg, 2005: 807). Däremot när individer upplever en *låg* grad av epistemisk osäkerhet, så tar preferensen för positiv distinktion över. Nu blir gruppens status och rykte relevant för den sociala identiteten, vilket kan leda till att gruppmedlemmar tar till olika strategier för att höja eller bevara en positiv självbild, samt kan förklara social förändring (ibid: 807).

Det viktiga att notera med ovan nämnda är att interaktionen mellan preferenserna positiv distinktion och epistemisk säkerhet är beroende av den rådande sociostrukturella kontexten. Exempelvis är det rimligt att anta att vid tider av nationella och globala förändringar som skapar en existentiell oro bland människor, kan förenklade verklighetsbeskrivningar (reducerar osäkerhet) av politiska entreprenörer (från alla partier) aktivera preferensen för epistemisk säkerhet (”svenska” värderingar och normer blir betydelsefulla), samtidigt som preferensen för positiv distinktion minskar (ideologisk identitet blir mindre viktig). Det sistnämnda kan innebära att väljare i existentiellt otrygga perioder i en högre utsträckning än i existentiellt trygga perioder, börjar uppmärksamma vänster- och höger radikala/populistiska partier vars status bland majoriteten är låg.

4.2. *Issue bundling / issue crowding out*

I det som följer, redogörs för uppsatsens mer specifika teoretiska del. Efter redogörelsen av teorin om *issue bundling* och *issue crowding out*, kommer en kort beskrivning av hur den teorin och *Social Identity Theory* är tänkta att tillsammans förklara den kulturella värderingsdimensionens påverkan på ideologisk identitet.

I sin longitudinella studie om hur nederländska väljares subjektiva vänster-högerplacering har påverkats av den politiska mobiliseringen av immigrationspolitiska frågor, testar de Vries, Hakhverdian och Lancee (2013) de två hypoteserna *issue bundling* och *issue crowding out* (förklaras i andra stycket). Författarna utgår från tidigare forskning om den europeiska politiska kontexten som visar att väljare är uppmärksamma på, och att deras ideologiska placering (identitet) påverkas av, de politiska partiernas framställning av och konkurrens om den politiska dagordningen (de Vries, Hakhverdian & Lancee, 2013: 226). Enligt författarna är effekten av partipolitisk aktivitet på ideologisk identitet särskilt tydlig i demokratier med ett flerpartisystem där väljarna är tydligt förankrade i den ideologiska vänster-högerdimensionen (ibid: 225 – 226).

Syftet med författarnas studie är alltså att undersöka sambandet mellan de politiska partiernas sätt att hantera nya politiska sakfrågor (i detta fall immigrationspolitiska frågor) och dynamiken i väljarnas subjektiva vänster-högerplacering. Deras resultat ger stöd för att associationen mellan nederländska väljares anti-immigrationsattityder och deras vänster-högerplacering blir starkare över tid (1980 – 2006) och att associationen mellan nederländska väljares attityder till ekonomisk omfördelning och deras vänster-högerplacering blir svagare över tid (ibid: 234 – 235). Hur förklarar författarna dynamiken i nederländska väljares subjektiva vänster-högerplacering? De använder teorin om logiken bakom *issue bundling* (bunta ihop olika sakfrågor) och *issue crowding ut* (tränga ut en eller flera sakfrågor). *Issue bundling* innebär att partier och väljare integrerar nya politiska sakfrågor i sina redan befintliga ideologier och ideologiska identiteter. Relevant för uppsatsen är att väljarna tar hjälp av den partipolitiska mobiliseringen runt den nya sakfrågan för att kunna upprätthålla en konsistent ideologisk identitet (jfr. med preferensen för epistemisk säkerhet i SIT) (ibid: 227). *Issue bundling* liknar alltså den process av ”absorbering” som nämndes i avsnittet om tidigare forskning, dvs., att sakfrågor som inte tidigare har haft en självklar ideologisk hemvist, över tid sorterar in sig i partiernas respektive vänster-högerplacering. Dock innebär *issue bundling* en *omtolkning*, eller omdefiniering, av de befintliga ideologiska skiljelinjerna och därmed en *omtolkning* av vad det innebär att vara ”vänster” respektive ”höger” (ibid: 228). Om den nya sakfrågan blir väldigt framträdande (t.ex. som invandring och brott och straff i årets svenska val) i den offentliga debatten, så kommer väljarna att använda signaler från den partipolitiska aktiviteten som hjälp för hur förstå och integrera den nya sakfrågan i sina befintliga ideologiska identiteter. Exempelvis kan vi tänka på den allt större legitimitet som Sverigedemokraternas anti-immigrationspolitik har fått av de andra partierna över tid: den

top-down signalen har, enligt *issue bundling*, fått många väljare att omtolka dels SD:s status som ett seriöst politiskt parti, dels legitimiteten att hysa anti-immigrationsattityder (eller legitimiteten att värdesätta ”svenska” värderingar, traditioner, etc.).

På andra sidan myntet av *issue bundling* finns *issue crowding out*. Det är en till största del en oavsiktlig process av att den nya sakfrågan tränger undan de mer traditionella sakfrågorna (t.ex. ekonomisk omfördelning) från den politiska dagordningen och därmed från väljarnas uppmärksamhet (ibid: 228). Men undanträngningen är inte total, utan delvis. Beroende på mer individuella faktorer som politiskt intresse, styrkan på ens klassidentitet, osv., så kan traditionella sakfrågor och ideologiska skiljelinjer vara fortsatt viktiga för väljarna. Poängen med logiken bakom *issue bundling* / *issue crowding out* är att väljarnas ideologiska identitet är dynamisk och att den föränderligheten till en viss utsträckning påverkas av den partipolitiska framställningen av vilka sakfrågor eller samhällsproblem som är viktigast att belysa och lösa. Denna rörelse mellan *issue bundling* och *issue crowding* skapar konstant ”contemporaneous equilibriums” av vad det innebär att vara vänster, mitten eller höger (ibid: 228). Det vill säga att både det partipolitiska systemet och väljarna har en preferens för en koherent ideologisk identitet (positiv distinktion eller epistemisk säkerhet). Vilket i sin tur verkar resultera i att nya politiska sakfrågor och konflikter absorberas av eller integreras i den befintliga ideologiska vänster-högerdimensionen, och skapar konstant ”samtida balanser” mellan omtolkningarna av vad det innebär att vara vänster, mitten eller höger (dvs., behovet av en koherent ideologisk identitet resulterar över tid i en (ny) balans).

Hur passar då *Social Identity Theory* ihop med teorin om *issue bundling* / *issue crowding out*? På den mest generella nivån, handlar båda teorier om människans preferens för att finna mening i information (om verkligheten, sig själv och andra) för att kunna handla på ett sätt som matchar både ens inre verklighet (identitet) och den yttre verkligheten (sociala normer, värderingar, etc.). På en mer konkret nivå, passar de både teorierna ihop eftersom att ideologisk identitet (eller subjektiv vänster-högerplacering) är en social identitet, vilket innebär att preferenserna för *positiv distinktion* (”jag är vänster” eller ”jag är höger”) och *epistemisk säkerhet* (”hur förväntas jag rösta och enligt vems intressen?”) blir aktuella när nya politiska sakfrågor, partier och konflikter framträder och skapar en period av omtolkningar (*issue bundling/issue crowding out*) av vad den ideologiska vänster-högerdimensionen betyder eller inte.

Denna uppsats resultat följer de Vrier et al., resultat i meningen att analyserna pekar mot att svenska män i genomsnitt har antagit en högerideologisk position gällande kulturella

sakfrågor som invandring/flyktingmottagande mellan 2002 och 2020 jämfört med ekonomiska sakfrågor. Dessutom verkar männens ökade högertrend över tid sammanfalla med Sverigedemokraternas allt större legitimitet som ett seriöst politiskt parti och med att partiets anti-immigrationspolitik (och t.ex. brott och straff) fått en alltmer framträdande plats på den politiska dagordningen. Ett rimligt antagande är alltså att den politiska mobiliseringen i Sverige kring invandring/flyktingmottagande har skickat signaler som fått svenska män att omtolka vad det innebär att vara vänster eller höger gällande kulturella sakfrågor. Omtolkningen kan *eventuellt* ha resulterat i att anti-immigrationsattityder har blivit mer legitimt att hysa bland svenska män, i synnerhet vid och efter den s.k. flyktingkrisen i 2015. Men det är viktigt att komma ihåg att andra faktorer än politisk mobilisering och invandringsfrågan har påverkat en ökad högerplacering bland svenska män mellan 2002 och 2020. Av tids- och utrymmesskäl kan dock inte andra teoretiska argument undersökas i denna uppsats.

5. Data och metod

Datamaterialet som används i denna uppsats kommer från den nationella SOM-undersökningen som genomförts varje år sedan 1986. SOM-institutet är en oberoende undersökningsorganisation vid Göteborgs universitet som sedan 1986 genomför en postal enkätundersökning där ett obundet slumpmässigt urval av befolkningen i Sverige besvarar frågor av olika karaktär (politiska attityder, förtroende för politiker, myndigheter och medier, etc., samt bakgrundsvariabler). I analyserna nedan har jag använt data från den nationella SOM-undersökningen från åren 2002 till 2020. Detta för att jag initialt validerade medelvärdesanalyserna av män och kvinnors subjektiva vänster-högerplacering över tid från SOM-databasen med European Social Survey (ESS) databas som börjar på år 2002. Av utrymmesskäl redovisas analyserna av ESS-datan i *Bilaga 1*. En annan orsak till valet av tidsperioden 2002 – 2020 i SOM-undersökningen var svårigheten med att hitta förklaringsvariabler till den multivariata analysen som sträckte sig från 1986 till 2020 eller som mätts konsistent under tillräckligt många år.

Urvalet för undersökningens beroende variabel ”subjektiv höger-vänsterplacering” är för kvinnor 60 221 giltiga respondenter och för män 55 511 giltiga respondenter (test av hypotes 1). Vid den multivariata regressionsanalysen undersöks endast män i åldern 16 – 85 år ($n = 55\,511$) för den beroende variabeln (test av hypotes 2).

5.1. *Den beroende variabeln*

Den beroende variabeln ”subjektiv vänster-högerplacering” är en ordinalskalevariabel som ber respondenten att fylla i var på en ideologisk skala hen uppfattar sig att falla. Frågan i SOM-undersökningarna lyder: ”Man talar ibland om att politiska åsikter kan placeras in på en vänster-högerskala. Var någonstans skulle du placera dig själv på en sådan skala?”.

Variabelns mätskala är: 1 = ”klart till vänster”, 2 = ”något till vänster”, 3 = ”varken vänster eller höger”, 4 = ”något till höger”, 5 = ”klart till höger”.

5.2. *Oberoende variabler*

I den multivariata analysen undersöks olika kontrollvariablers och tre förklaringsvariablers samband med den subjektiva vänster-högerplaceringen. För att testa uppsatsens hypotes 2 valdes variabeln ”förslag: att minska den offentliga sektorn” (i SOM-undersökningarna föregås ”förslag: ...” av ”Vad är din åsikt om följande förslag?”) som representant för en traditionell ekonomisk sakfråga som brukar dela väljare i tydliga vänster- respektive högerpositioner. Min tanke med valet av variabeln är att den inte endast mäter attityder till omfattningen på den offentliga sektorn, utan variabeln mäter implicit även attityder till höjda eller sänkta skatter (dvs., ekonomisk omfördelning). Med andra ord, attityder till den offentliga sektorn fångar rimligtvis upp attityder till välfärdsstaten i stort, vilket också är en traditionell politisk sakfråga som skiljer vänster ifrån höger. SOM-databas har en variabel rörande välfärdsstaten, men den hade för få undersökningsår. Variabeln har en ordinal mätskala: 1 = ”mycket bra förslag”, 2 = ”ganska bra förslag”, 3 = ”varken bra eller dåligt förslag”, 4 = ”ganska dåligt förslag” och 5 = ”mycket dåligt förslag”. Notera att höga värden (svarsalternativ 4 och 5) är typiska ”vänstersvar” och låga värden (svarsalternativ 1 och 2) är typiska ”högersvar”, vilket är omvänt jämfört med den beroende variabeln subjektiv vänster-högerplacering (1 = ”klart till vänster” och 5 = ”klart till höger”). Det innebär att ett negativt samband mellan ”förslag: minska den offentliga sektorn” och subjektiv vänster-högerplacering, kan tolkas som en ”vänstertrend” över tid gällande svenska mäns attityd till den offentliga sektorn (dvs., ett dåligt förslag att minska den).

Den andra förklaringsvariabeln heter ”oro för: ökande antal flyktingar” och ska representera en av de kulturella sakfrågor som, i synnerhet efter Sverigedemokraternas intåg i riksdagen 2010, har konkurrerat om väljarnas uppmärksamhet och verklighetsuppfattning. Även denna variabel har en ordinal mätskala, dock har jag vänt på mätskalan för en mer intuitiv tolkning. I analys och resultatdelens *Diagram 2* (s. 22) visas därför följande mätskala: 1 = ”inte alls

oroande”, 2 = ”inte särskilt oroande”, 3 = ”ganska oroande” och 4 = ”mycket oroande”. En i genomsnitt ökad oro för ökande antal flyktingar kan tolkas som en ”höger-trend” över tid. Men i regressionsmodellerna (*Tabell 2*, s. 20) ska ett negativt samband med subjektiv vänster-högerplacering tolkas som en ”höger-trend” och ett positivt samband som en ”vänster-trend” (original mätskala: 1 = ”mycket oroande”; 4 = ”inte alls oroande”). Tolkningen av sambandet mellan den kulturella förklaringsvariabel och den beroende variabeln är något klurigare jämfört med den ekonomiska. Detta på grund av formuleringen ”oro för”. Jag återkommer till tolkningsproblemet i diskussionsdelen, men vill redan här göra läsaren uppmärksam på det.

Den tredje och sista förklaringsvariabeln handlar om graden av social tillit (eller interpersonell tillit) hos svenska män. Social tillit kan ses som en generaliserad tillit till att okända människor kommer att följa accepterade sociala normer och, om nödvändigt, agera förnuftigt och hjälpsamt. Social tillit skapar alltså förväntningar på, och en trygghet med, okända andra som underlättar planerandet av och agerandet i vår vardag (Vallier & Weber, 2021). Det är svårt att hitta empirisk forskning om associationen mellan social tillit och politisk ideologi. En vanlig förmodan i litteraturen är att länder med vänsterideologiska regeringar med fokus på att minska ekonomisk ojämlikhet, gynnar den sociala tilliten (Bjørnskov, 2006: 8). Det kan alltså vara vanskligt att tolka olika nivåer på social tillit som antingen ”vänster” eller ”höger”. Därför är huvudskälet till valet av social tillit att undersöka om en ökad oro för ökande antal flyktingar, sammanfaller med en minskad nivå av social tillit bland svenska män mellan 2002 och 2020. I SOM-undersökningen har variabeln formuleringen ”anser du att det går att lita på människor i allmänhet?”. Mätskalan är ordinal och är 11-gradig, där 0 = ”det går inte att lita på människor i allmänhet” och 10 = ”det går att lita på människor i allmänhet”. Jag använder följande graderingar: 0 – 4 = ”ingen/låg tillit”, 5 = ”medelhög tillit” och 6 – 10 = ”hög tillit”.

I linje med vad forskningslitteraturen säger om sambandet mellan politiska attityder och sociodemografiska variabler, så valdes från SOM-undersökningarna följande kontrollvariabler: ålder, hushållsinkomst, utbildningsnivå och subjektiv klass (nuvarande hem). Av utrymmesskäl finns operationaliseringarna av kontrollvariablerna beskrivna i *Bilaga 2*. Men en kommentar om tanken bakom valet av kontrollvariablerna är på sin plats här. Man kan tänka sig att kontrollvariablerna hushållsinkomst och subjektiv klass är närliggande i vad de mäter, men skälet till att ta med båda är, som nämndes i avsnittet om tidigare forskning, att klasstillhörighet fortfarande spelar roll för individers ideologiska identitet. Samt att individer inte nödvändigtvis baserar sin klassidentitet på sin nuvarande inkomstnivå, utan mer på andra

lojaliteter som exempelvis olika folkrörelser (Clark & Lipset 1991: 407). Jag är främst nyfiken på vilket samband de två klasskategorierna ”arbetarhem” och ”tjänstemannahem/höger tjänstemannahem” ska uppvisa med subjektiv vänster-högerplacering, samt med framför allt den ekonomiska och kulturella förklaringsvariabeln. Min förväntan är att ”klassidentitet” snarare än hushållsinkomst ska uppvisa ett starkare samband med subjektiv vänster-högerplacering och i attityderna till den ekonomiska och kulturella sakfrågan. Exempelvis att arbetarhem ska uppvisa en starkare ”vänstertrend” till ”förslag: minska den offentliga sektorn” än tjänstemannahem. Åldersvariabeln togs med på grund av att de yngre manliga väljarna i valet 2022 i en stor utsträckning röstade på ett högerparti. Jag kan inte påstå att jag har några på förhand tydliga förväntningar om eventuella skillnader mellan yngre och äldre generationer av svenska män, utan skälet är mer av en nyfikenhet på om yngre män (16 – 29 år) över tid har blivit mer negativt inställda till den offentliga sektorn (vilken jag behandlar som en approximation till ”universell välfärd”) än äldre män (50 +). Slutligen så har vi kontrollvariabeln utbildningsnivå. Enligt den empiriska forskningen är gymnasieutbildning eller motsvarande (men ej högskola/universitet), en starkt förutsägande faktor för att stödja ett högerpopulistiskt parti (Rydgren, 2007: 249). Jag förväntar mig alltså att utbildningskategorin ”medel” (gymnasium) ska visa på en starkare ”höger-trend” i relation till den kulturella förklaringsvariabeln än utbildningskategorin ”hög” (universitet/högskola) i den multivariata modellen (*Tabell 2*, s. 20).

6. Analys och resultat

Avsnittet börjar med en deskriptiv del om svenska kvinnors och mäns förändring av deras respektive subjektiva höger-vänsterplacering mellan 2002 och 2020. Denna första del undersöker uppsatsens hypotes 1 (den ideologiska könsskillnaden i Sverige var under tidsperioden 2002 – 2020 främst betingad av mäns ökade högerpositionering på en subjektiv vänster-högerplacering). Metoden har varit medelvärdesanalys och resultaten av den presenteras som diagram med trendlinjer för kvinnors respektive mäns subjektiva vänster-högerplacering mellan 2002 och 2020.

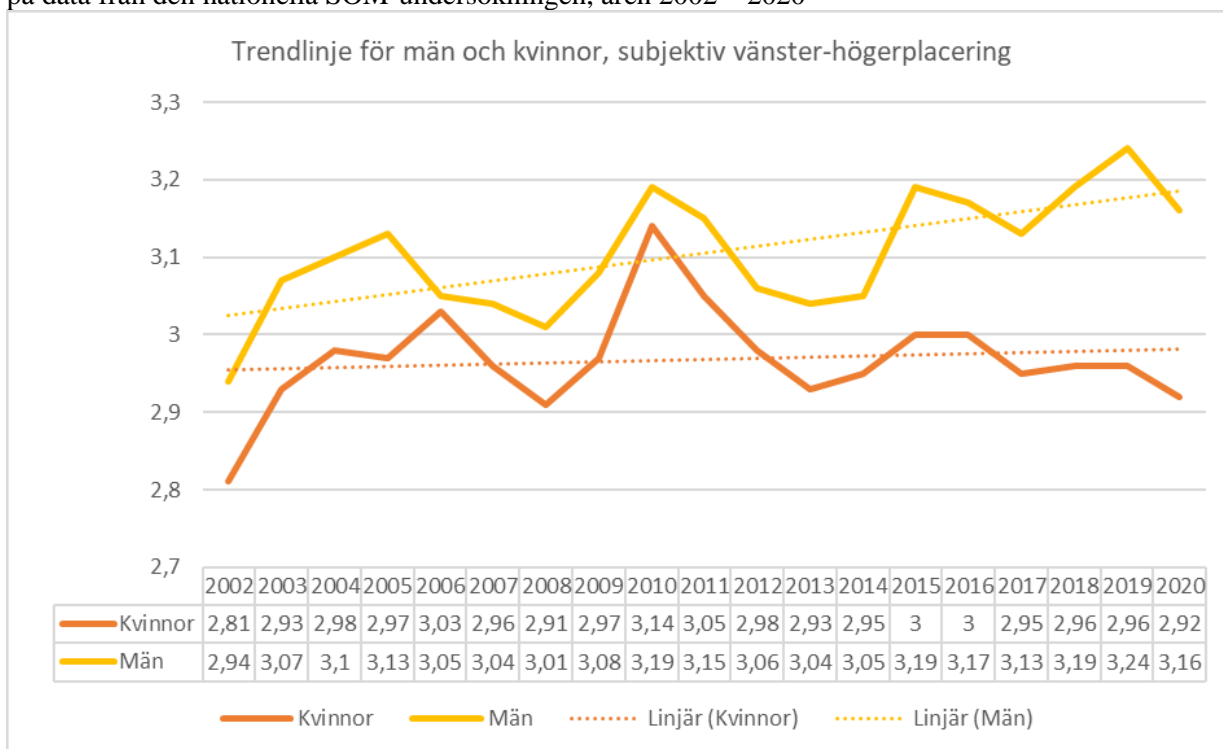
Efter den deskriptiva delen presenteras resultatet av den multivariata analysen av uppsatsens hypotes 2: Har den ökade ideologiska högerplaceringen bland svenska män under 2002 - 2020 ett samband med att kulturella sakfrågor som invandring blivit mer framträdande än

ekonomiska sakfrågor i det politiska landskapet, i synnerhet vid och efter den s.k. flyktingkrisen i 2015?

6.1. *Kvinnors och mäns subjektiva vänster-högerplacering, 2000 - 2020*

Tidigare i uppsatsen nämndes att den internationella forskningen har identifierat en ideologisk könsskillnad i de flesta etablerade demokratier, och att den könsskillnaden verkar vara betingad av att kvinnor identifierar sig mer med vänsterideologi än män. *Diagram 1* nedan visar att den ideologiska könsskillnaden i Sverige verkar vara betingad av att män intar en högerorienterad ideologi i en större utsträckning än kvinnor, i alla fall under den undersökta tidsperioden. *Diagram 1* nedan visar kvinnors (orange punktad linje) respektive mäns (gul punktad linje) trendlinje för subjektiv vänster-högerplacering, baserade på tidsperioden 2002 – 2020. Kvinnors trendlinje uppvisar en svagt ”uppåtgående” trend, dvs, ett närmande till en ideologisk höger-trend. Dock är männens ideologiska höger-trend desto tydligare. I synnerhet verkar männens höger-trend öka vid år 2015 och framåt. 2015 var året då Europa och Sverige hade en stor tillströmning av människor som flydde kriget i Syrien. Men redan 2010, då Sverigedemokraterna först kom in i riksdagen, kan man se en ökning av männens medelvärde ($m = 3,19$). Medelvärdena för män sjunker sedan under några år för att åter accentueras vid och efter år 2015. Efter det allmänna valet i 2018, så når tidsperioden sitt högsta medelvärde för män i år 2019 ($m = 3,24$).

Diagram 1: Trend över kvinnors (undre) och mäns (övre) subjektiva vänster-högerplacering. Baserad på data från den nationella SOM-undersökningen, åren 2002 – 2020

Kommentar: Variabeln subjektiv vänster-högerplaceringen har följande mätskala: 1 = ”klart till vänster”, 2 = ”något till vänster”, 3 = ”varken vänster eller höger”, 4 = ”något till höger” och 5 = ”klart till höger”. Kvinnor: totalt medelvärde = 2,97. Standardavvikelse = 1,13 ($n = 60\ 221$). Män: totalt medelvärde = 3,13. Standardavvikelse = 1,17 ($n = 55\ 511$).

Diagram 1 verkar sålunda kunna ge stöd för uppsatsens hypotes 1, enligt vilken det är främst män som uppvisar en ökad högerplacering under 2002 – 2020. Vad högertrenden för svenska män verkar spegla är att medelvärdena är mer konsistent högre efter 2010 (Sverigedemokraterna kom in i riksdagen) jämfört med före 2010. I följande avsnitt undersöks möjliga förklaringsfaktorer till svenska mäns ökade högpositionering mellan 2002 och 2020.

6.2. Kulturella sakfrågors påverkan på svenska mäns ideologiska identitet?

I denna del ska vi undersöka uppsatsens hypotes 2, enligt vilken: den kulturella värderingsdimensionen har, mellan 2002 och 2020, blivit mer framträdande än den traditionella ekonomiska fördelningsfrågan bland svenska män. Om vi kan svara ja på den frågan, så kan vi på något säkrare statistisk grund hävda att invandringsfrågan har varit en (bland många) viktig faktor för den högertrend bland män som vi såg i *Diagram 1* i den deskriptiva delen ovan.

Tabell 1 nedan redovisar resultatet av en multivariat regressionsanalys utan den ekonomiska, kulturella och mellanmänniska (social tillit) förklaringsvariabeln (*Modell 0*). Efter kommer

Tabell 2, som redovisar tre multivariata regressionsanalyser (modell 1, 2 och 3) med de tre förklaringsvariablerna tillagda i regressionen. Syftet med de tre olika modellerna är huvudsakligen att undersöka sambandet mellan subjektiv vänster-högerplacering och svenska mäns attityder till den ekonomiska (offentlig sektor; *Modell 1*), kulturella (ökande antal flyktingar; *Modell 2*) och mellanmännsliga (social tillit; *Modell 3*) förklaringsvariabeln. De sociodemografiska variablerna fungerar främst som kontroller av styrka och riktning på sambandet mellan subjektiv vänster-högerplacering och de tre förklaringsvariablerna.

Tabell 1: Resultat av multivariat analys av samband mellan subjektiv vänster-högerplacering, undersökningsår (2002 – 2020) och kontrollvariabler, men utan förklaringsvariabler (*Modell 0*)

	<i>Modell 0</i>	
	Koefficient	SE
Konstant	-8,705***	1,985
Undersökningsår	,006***	,001
16 – 29 år	,077***	,017
50 – 64 år	-,130***	,013
65 – 85 år	-,090***	,015
Hushållsinkomst. Medel	,141***	,014
Hushållsinkomst. Hög	,394***	,016
Utbildningsnivå. Medel (allt över grundskola men ej högskola/universitet)	,051**	,015
Utbildningsnivå. Hög (studier/examen från högskola/universitet)	-,090***	,017
Arbetarhem (subjektiv klass)	-,762***	,029
Tjänstemannahem/Högre tjänstemannahem (subjektiv klass)	-,320***	,029
Företagarhem (subjektiv klass)	,136***	,033
	R ²	,093

SE = standardfel. Signifikansnivå: ***p < 0,001; **p < 0,01; *p < 0,05. Källa: SOM-institutets nationella undersökning, åren 2002 – 2020.

Tabell 1 ovan visar att alla regressionskoefficienter är statistiskt signifikanta. Förutom ”Utbildningsnivå. Medel”, är alla koefficienter statistiskt signifikanta på nivån = p < 0,001, vilket innebär att risken för att vi felaktigt förkastar nollhypotesen (som säger att sambanden i urvalet inte existerar i populationen) är låg. Med andra ord, att undersökningsår har ett statistiskt signifikant och svagt positivt (”höger-trend”) samband med subjektiv vänster-högerplacering ger stöd åt hypotesen att svenska män har en ökad högerplacering mellan 2002 och 2020. Vi kan även se att *Modell 0* har ett förklaringsvärde på 9,3 % (R² = ,093), vilket

anger den andel av den totala variationen i subjektiv höger-vänsterplacering som kan föras tillbaka på (eller ”förklaras av”) de oberoende variablerna. I en samhällsvetenskaplig kontext, är ett förklaringsvärde på 9,3 % relativt tillfredsställande.

Nästa fråga blir då, vad är det som har bidragit till att svenska män i genomsnitt har blivit mer högerorienterade under den undersökta tidsperioden? *Tabell 2* nedan, som visar resultaten av de tillagda förklaringsvariablerna, är tänkt att hjälpa oss att undersöka om uppsatsens hypotes 2 (den kulturella värderingsdimensionen har, mellan 2002 och 2020, blivit mer framträdande än den traditionella ekonomiska fördelningsfrågan bland svenska män) kan ges stöd eller inte.

Tabell 2: Resultat av multivariat analys av samband mellan subjektiv vänster-högerplacering och den ekonomiska, kulturella och mellanmänniska (social tillit) förklaringsvariabeln

	<i>Modell 1</i>		<i>Modell 2</i>		<i>Modell 3</i>	
	Koefficient	SE	Koefficient	SE	Koefficient	SE
Konstant	-19,668***	2,65	10,179*	3,601	-7,445**	1,993
Undersökningsår	,012***	,001	-,003	,002	,006***	,001
16 – 29 år	,063**	,020	,065*	,030	,063***	,017
50 – 64 år	-,190***	,016	-,161***	,024	-,117***	,014
65 – 85 år	-,179***	,019	-,132***	,027	-,064***	,015
Hushållsinkomst Medel	,140***	,017	,106***	,025	,164***	,014
Hushållsinkomst Hög	,336***	,020	,372***	,029	,430***	,016
Utbildningsnivå Medel	,075***	,018	,129***	,027	,059***	,015
Utbildningsnivå Hög	,017	,021	,110***	,032	-,060***	,017
Arbetarhem (subjektiv klass)	-,677***	,036	-,861***	,053	-,767***	,029
Tjänstemannahem /Högre tjänstemanna- Hem (subjekt. klass)	-,314***	,037	-,340***	,054	-,303***	,030
Företagarhem	-,043	,041	,090	,059	,139***	,033
Förslag: Minska den Offentliga sektorn	-,425***	,005				
Oro för: Ökande antal flyktingar			-,287***	,010		
Social tillit (”anser du att det går att lita på människor i allmänhet”)					-,049***	,002
R ²		,291		,154		,101

SE = standardfel. Signifikansnivå: *** $p < 0,001$; ** $p < 0,01$; * $p < 0,05$. Källa: SOM-institutets nationella undersökning, åren 2002 – 2020 ($N = 56\,980$).

Låt oss börja med att se på den statistiska signifikansen för undersökningsår ("över tid", dvs., 2002 – 2020) i de tre modellerna. I modell 1 och 3 visar undersökningsår på ett signifikant och svagt positivt samband mellan tid och subjektiv vänster-högerplacering.

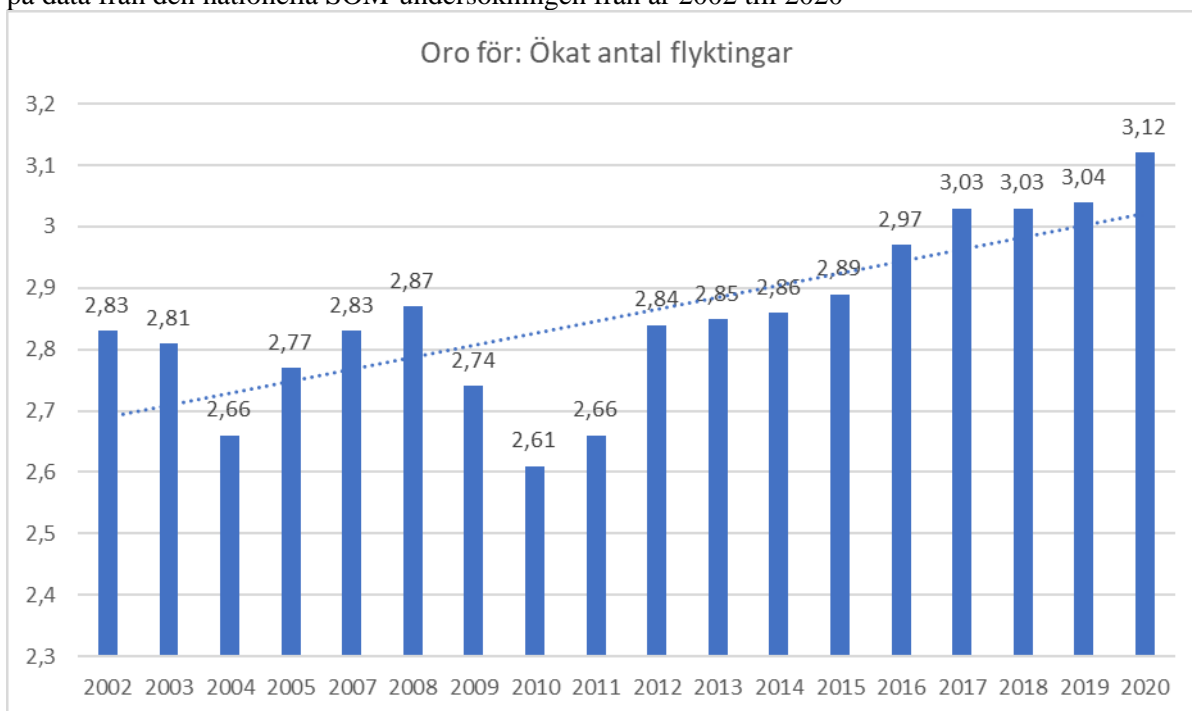
Förklaringsvariabeln "offentliga sektorn" i modell 1 har ett negativt samband med subjektiv vänster-högerplacering, vilket tyder på en "vänstertrend" bland svenska män gällande frågan om ekonomisk omfördelning. Däremot har modell 2 ett icke-signifikant samband med subjektiv vänster-högerplacering. Modell 2 mäter den kulturella förklaringsvariabeln ("oro för ökande antal flyktingar"). Variabelns icke-signifikanta samband över tid kan tolkas som att kulturella sakfrågor som invandring/flyktingmottagande inte har blivit framträdande på den politiska dagordningen förrän vid valet 2010 (Sverigedemokraterna kom in i riksdagen), eller vid den s.k. flyktingkrisen 2015. Det är alltså möjligt att invandringsfrågan – eller oro för ökande antal flyktingar – är en förklarande faktor till svenska mäns högertrend under främst den senare hälften av 2010-talet.

Då inställer sig frågan: om oro för ökande antal flyktingar driver högertrenden bland svenska män, är det även så att svenska män har blivit mer oroliga för invandring/flyktingmottagande mellan 2002 och 2020?

Diagram 2 nedan indikerar att svenska mäns oro för ett ökat flyktingmottagande i genomsnitt har ökat under tidsperioden i fråga. Diagrammets lodräta axel går från 2,3 till 3,2 på den kulturella förklaringsvariabelns 4-gradiga skala (1 = "inte alls oroande"; 4 = "mycket oroande").

Diagram 2: Trendlinje för den kulturella förklaringsvariabeln för svenska män, 2002 – 2020. Baserad på data från den nationella SOM-undersökningen från år 2002 till 2020

Kommentar: Den kulturella förklaringsvariabeln: ”Oro för: ökande antal flyktingar”. Mätskala (vänd): 1 = ”inte alls oroande”, 2 = ”inte särskilt oroande”, 3 = ”ganska oroande”, 4 = ”mycket oroande”. Medelvärde = 2,85. Standardavvikelse = ,93. Giltiga svar: 15 567. Trendlinjen i *Diagram 2* indikerar en ökande oro – en ideologisk högertrend – för ökat flyktingantal bland svenska män under 2002 – 2020. Notera att undersökningsåret 2006 inte finns med.

Trendlinjen i *Diagram 2* ovan visar alltså på en ideologisk högerpositionering bland svenska män gällande oro för ett ökat flyktingmottagande. Ser vi närmare på *Diagram 2*, kan vi även notera att svenska mäns ökade oro för ökande antal flyktingar blir mer konsistent först vid 2012 och sedan vid 2016. Den mer stabilt ”uppåtgående” trenden vid och efter 2012, är möjligen en släpande effekt av Sverigedemokraternas inträde i riksdagen 2010, och sedan av den uppkomna politiska och allmänna debatten om betydelsen av den s.k. flyktingkrisen i 2015 för det svenska samhället. Det sistnämnda är mer av en spekulation från min sida, men ges ett visst stöd av att det sista året, 2020, har det högsta medelvärdet ($m = 3,12$) för hela tidsperioden.

Hur ser kontrollvariablernas samband ut med den beroende variabeln i de tre modellerna? Av utrymmesskäl diskuteras främst de kontrollvariabler som har ett starkast positivt (ideologisk högerorientering) respektive negativt (ideologisk vänsterorientering) samband med subjektiv vänster-högerplacering. Om vi tittar på modell 2 i *Tabell 2*, så ser vi att den kontrollvariabel med ett statistiskt signifikant och starkast positivt samband är hög hushållsinkomst (> 701 000 kr i årlig hushållsinkomst). Ju högre hushållsinkomst, desto större benägenhet för

respondenter att uppge en ideologisk högerorientering under 2002 – 2020. Även en medelhög hushållsinkomst (301 000 – 700 000 kr i årlig hushållsinkomst) har ett (signifikant) positivt samband med subjektiv vänster-högerplacering, men i en något lägre grad jämfört med hög hushållsinkomst. Mönstret med det positiva sambandet mellan hushållsinkomst och ideologisk högerorientering, samt skillnaden i styrkan på sambandet mellan hög respektive medelhög hushållsinkomst, består i de tre modellerna (dvs., för alla tre förklaringsvariabler). Referenskategori i alla tre modeller är låg hushållsinkomst (max 300 000 kr i årlig hushållsinkomst). Det intressanta blir nu att jämföra resultatet för hushållsinkomst med den kontrollvariabel som har det starkaste negativa sambandet med subjektiv vänster-högerplacering, nämligen subjektiv klass. I alla tre modeller har arbetarhem det starkaste negativa sambandet med subjektiv vänster-högerplacering. Det vill säga att respondenter som uppger att de lever i ett arbetarhem har en större benägenhet att inta en ideologisk vänsterorientering. Arbetarhem har det starkaste negativa sambandet i modell 2 (den kulturella förklaringsvariabeln). I en något lägre grad, har även tjänstemannahem/högre tjänstemannahem ett negativt samband med subjektiv-vänsterplacering. Likt med arbetarhem, är det negativa sambandet starkast i modell 2. Skillnaden i styrka mellan arbetarhem och tjänstemannahem består i de tre modellerna. Företagarhem är endast statistiskt signifikant i modell 3 (social tillit). Referenskategori för subjektiv klass är jordbrukarhem.

Hur tolkar vi skillnaden på sambandets riktning mellan hushållsinkomst ("höger") och subjektiv klass ("vänster")? Vid en första blick, så verkar det som att individers upplevda klasstillhörighet spelar en roll för deras ideologiska identitet. Samtidigt kan nya politiska sakfrågor och politiska partier skapa nya ideologiska formationer och skiljelinjer som gör att arbetare röstar på ett högerparti och tjänstemän/kvinnor röstar på ett vänsterparti (Achterberg, 2006). Bilden av vad som påverkar individers ideologiska identitet är alltså mer komplex idag än för kanske tjugo till trettio år sedan. Min slutsats av ovan sagda gällande mönstret på sambanden mellan kontrollvariablerna och den beroende variabeln är att sambanden verkar ge stöd åt de Vries et al. (2013) resultat att väljarnas vänster-högerorientering är dynamisk och delvis påverkas av vilka politiska sakfrågor som är mest framträdande i den politiska och allmänna debatten (*issue bundling / issue crowding out*). De svenska männen's ökade högerorientering, i synnerhet sedan 2015, kan bero på preferenser för en restriktiv immigrationspolitik.

7. Diskussion

Vi har i resultatdelen ovan sett att uppsatsens hypotes 2 (den kulturella värderingdimensionen har blivit mer framträdande än ekonomisk omfördelning, samt verkar driva svenska mäns höger-trend under 2002 – 2020), verkar ha empiriskt stöd. Dock finns det aspekter av de tre modellerna i *Tabell 2* kvar att diskutera och som kan påverka tolkningen av de ovan redogjorda resultaten.

En sådan aspekt är att modell 1 – den ekonomiska förklaringsvariabeln – har ett större förklaringsvärde ($R^2 = ,291$) än modell 2 med den kulturella förklaringsvariabeln ($R^2 = ,154$). Det vill säga att modell 1 kan ”förklara” 29,1 % av den totala variansen i subjektiv vänster-högerplacering jämfört med 15,4 % i modell 2. Samtidigt som den kulturella förklaringsvariabeln (modell 2) verkar peka på faktorn som driver den ökade högerpositioneringen bland svenska män mellan 2002 och 2020 (i synnerhet efter 2015). En möjlig förklaring till att modell 1 har en större förklaringsförmåga än modell 2, är att frågan om den offentliga sektorn aktiverar preferensen för *positiv distinktion* (”jag är vänster” eller ”jag är höger”) på ett starkare sätt än frågan om oro för ett ökande antal flyktingar. Variabeln om den offentliga sektorn är tydligare kopplad till ideologisk identitet eftersom den är en ekonomisk sakfråga som i svensk politik varit en konfliktlinje på vänster-högerdimensionen under många decennier. Men en lång tradition av att vara en tydlig skiljelinje mellan vänster- och högerorientering har inte frågan om oro för ett ökat flyktingmottagande i modell 2. Förutom skillnaden i urvalsstorlek på den ekonomiska förklaringsvariabeln (ca 28 000) och den kulturella förklaringsvariabeln (ca 15 000), så kan den sistnämnda variabeln ha en mindre förklaringsförmåga för att dess ideologiska och moraliska betydelse för identitet inte har, så att säga, ”aktiverats” förrän senare i den undersökta tidsperioden. Därav det icke-signifikanta sambandet mellan undersökningsår och subjektiv vänster-högerplacering i modell 2. Den kulturella värderingdimensionen har blivit framträdande relativt sent i det svenska politiska landskapet jämfört med många andra europeiska länder som sedan 1980- och 1990-talet har präglats av högerradikala- och populistiska partier (Rydgren, 2008: 737 – 738). Som vi har sett av både *Diagram 1* (trendlinjer för kvinnor och män) och *Diagram 2* (”oro för: ökande antal flyktingar”), så verkar invandringsfrågan inte ha blivit framträdande för svenska män förrän vid och efter Sverigedemokraternas inträde i riksdagen i valet 2010. Den kulturella förklaringsvariabeln aktiverar därför inte den ideologiska identiteten så mycket som preferensen för *epistemisk säkerhet* (”hur ska jag rösta och enligt vems politiska intressen?”). Vilket kan innebära att individens livssituation och hur individen föreställer sig sina

livchanser blir mer avgörande för hur individen förhåller sig till invandring/flyktingmottagande än en tydlig ideologisk orientering. Den politiska verklighetsbeskrivningen av invandringens omfattning och konsekvenser för samhället, kan sedan påverka hur individen omtolkar betydelsen av invandringsfrågan för hans egen framtid och för samhället i stort, samt betydelsen av att vara ”vänster” eller ”höger”. Vid den omtolkningen kan andra faktorer än upplevd klasstillhörighet, inkomst och utbildningsnivå bli viktigare, dvs, faktorer som inte är med i regressionen i modell 0 – 3. Exempelvis graden av nationalism, upplevt utanförskap och framtidstro. De och andra relevanta variabler hade troligen ökat förklaringsförmågan hos modell 2.

Sammanfattningsvis, en möjlig förklaring till den större förklaringsförmågan hos modell 1 är att den ekonomiska sakfrågan aktiverar traditionella konfliktlinjer mellan vänster- och högerorientering och därmed tydliggör individens ideologiska/sociala identiteten (preferensen för *positiv distinktion*). Den kulturella sakfrågan har relativt nyligen blivit framträdande i det svenska politiska landskapet och aktiverar därför preferensen för att *reducera epistemisk osäkerhet* (vad innebär det att vara svensk?) snarare än en ideologisk identitet.

Gällande regressionsmodellernas olika förklaringsförmågor bör det nämnas att de, för samhällsvetenskaperna, relativt stora förklaringsförmågorna hos modellerna 1 - 3, men främst hos modell 1, till en viss del kan förklaras av felkällan multikollinearitet. Multikollinearitet består i att de oberoende variablerna ”var för sig eller gruppvis är inbördes korrelerade” (Djurfeldt, Larsson & Stjärnhagen, 2018: 367). Detta gör det svårt för analysen (eller statistikprogrammet) att fördela den del av variansen i subjektiv vänster-högerplacering som kan föras tillbaka på (”förklaras av”) respektive oberoende variabel. Därmed blir det svårt att etablera statistisk signifikans, eftersom t.ex. standardavvikelsen för koefficient-värdet blir större (ibid: 366). I *Bilaga 3* finns en tabell (en ”collinearity diagnostics” med ”VIF-faktorn” för koefficienterna) som visar att främst ”arbetarhem” och ”tjänstemannahem/högre tjänstemannahem” verkar vara inbördes korrelerade och möjligen korrelerade med utbildningsnivå och hushållsinkomst. Hur problematisk denna multikollinearitet är för modellernas (0–3) resultat i sin helhet är svårt för mig att bedöma, eftersom alla modellerna (0 – 3) i sin helhet har en signifikansnivå på $p < 0,001$ (dvs., sannolikheten är väldigt låg att modellernas samband skulle uppkomma slumpmässigt i populationen). Men multikollinearitet får mig att inta ett försiktigt förhållningssätt till precisionen i analysernas resultat och till graden av säkerhet vid generaliseringar från urval till population.

Vi går vidare till att diskutera modell 3 med förklaringsvariabeln social tillit. Som nämndes i ”Data och metod”-delen, så var syftet med denna variabel att undersöka huruvida en eventuell ökad oro för ökande antal flyktingar även sammanföll med en i genomsnitt minskad nivå av social tillit bland svenska män. Gällande de svenska männen nivå av social tillit visar resultatet att den är genomgående hög mellan 2002 och 2020 (totalt medelvärde = 6,39; standardavvikelse = 2,249; $n = 55\ 304$). Nivån håller sig över 6 (6 – 10 = ”hög” social tillit) under den undersökta tidsperioden (se *Bilaga 4* för trendlinje). Att svenska män i genomsnitt har en ökad oro för invandring/flyktingfrågan och samtidigt har en i genomsnitt hög nivå av social tillit, skulle man kunna tolka som att preferensen för en *positiv distinktion* (social förändring i form av en ökad högerpositionering bland svenska män) är starkare än preferensen för *epistemisk säkerhet*. Å andra sidan skulle man kunna tolka den höga nivån på social tillit som ett tecken på en ”selektiv solidaritet”, dvs., en ökad innegrupp-favorisering (social stabilitet) som manifesterar sig som en preferens för en omfattande offentlig sektor, men vars resurser ska ges prioritet till medlemmar av innegruppen (”svenskar”). Men problemet är att analysmodellerna (1 – 3) inte kan differentiera mellan de två olika preferenserna eller andra bakomliggande motiv till den i genomsnitt ökade oron för ökat flyktingmottagande bland svenska män mellan 2002 och 2020. Ett annat problem är generaliteten hos *Social Identity Theory*: den har svårt att förutsäga mer specifikt vilken preferens eller strategi som individer kommer att använda, under vilka omständigheter och när för att t.ex. diskriminera eller favorisera (se t.ex. Brown 2020, för en översikt av SIT:s styrkor och svagheter).

Alltså, ovannämnda om vad nivån på social tillit visar eller inte gällande preferenserna bakom den ökade oron för ökat flyktingmottagande är endast spekulationer som inte får stöd i empirin.

Det sistnämnda leder in oss på aspekten av validiteten hos den kulturella förklaringsvariabeln. En anledning till att det är svårt att dra några slutsatser om varför svenska män i genomsnitt verkar ha en ökad oro för invandring/flyktingfrågan och samtidigt uppger en hög nivå av social tillit, är själva formuleringen av den kulturella förklaringsvariabeln: ”Oro för: ett ökande antal flyktingar”. ”Oro för” kan implicera att man som individ känner sig ”hotad av” *flyktingar/invandrare* (xenofobi/rasism) eller av *invandring som ett samhällsfenomen* (hot mot både ekonomiska och kulturella resurser; anti-immigrationsattityder). ”Oro för” kan även implicera att man ”bryr sig om” hur en ökad andel av invandrare/flyktingar kommer att påverka ens egna livschanser och/eller det svenska samhället i stort (igen, behöver inte

nödvändigtvis bestå i ett ogillande av invandrare/flyktingar i sig). Poängen är att variabeln ("oro för ett ökande antal flyktingar") kan tolkas olika av respondenter när de besvarar den i SOM-undersökningen, vilket gör variabeln olämplig för att bedöma *motiven* bakom svaren. Jag har behandlat termerna "flykting" och "invandrare" som synonymer, vilket inte är helt korrekt. Dock är ett rimligt antagande att det finns ett positivt samband mellan en oro för ökat flyktingmottagande och oro för ökande invandring. Problemet med variabeln ligger nog främst i formuleringen "oro för" snarare än i ordet "flyktingar". Det finns attitydvariabler i SOM-undersökningarna som frågar mer specifikt om olika aspekter kopplade till invandring- och integrationspolitik, men de jag kunde hitta och testa hade alla för få undersökningår. Men ofrånkomligt är att en variabel som mätt attityder till invandring hade varit mer optimal för denna uppsats syfte och hypoteser, eftersom invandringsfrågan (invandring/integration) brukar vara mer framträdande i politiska och allmänna debatter än frågan om flyktingmottagande (vissa specifika år kan utgöra undantag, exempelvis 2015).

8. Slutsats

Föreliggande uppsats har undersökt hypoteserna (1) att den svenska könsskillnaden i subjektiv vänster-högerplacering mellan 2002 och 2020 var betingad av främst mäns ökade högerplacering, och (2) att den i genomsnitt ökade högerplaceringen bland svenska män kan delvis förklaras av att den kulturella värderingsdimensionen har blivit mer framträdande än den traditionella ekonomiska fördelningsfrågan för män under 2002 och 2020, men i synnerhet vid och efter 2015.

Uppsatsens empiriska analyser baserade på SOM-enkätdata visade att den ideologiska könsskillnaden i Sverige var betingad av männens ökade subjektiva högerplacering mellan 2002 och 2020, samt att den kulturella sakfrågan om invandring/flyktingmottagande verkar har blivit mer framträdande än frågor om ekonomisk omfördelning för svenska män mellan 2002 och 2020, i synnerhet vid och efter 2015.

Denna uppsats resultat följer de Vrier et al. (2013) resultat i meningen att analyserna pekar mot att svenska män i genomsnitt har antagit en högerideologisk position gällande den kulturella sakfrågan om invandring/flyktingmottagande jämfört med ekonomiska sakfrågor under tidsperioden 2002 till 2020. Dessutom verkar männens ökade höger-trend över tid sammanfalla med Sverigedemokraternas allt större legitimitet som ett seriöst politiskt parti

och med att partiets anti-immigrationspolitik fått en alltmer framträdande plats på den politiska dagordningen (*issue bundling / issue crowding out*).

Däremot kan uppsatsens analyser *inte* ge någon vägledning gällande *motiven* bakom svenska mäns ökade oro för ett ökande antal flyktingar. Utifrån uppsatsens empiri, måste alla försök till slutsatser om motivaspekten betraktas som spekulativa.

Samtidigt är frågan om motiven till svenska mäns ökade högerpositionering gällande invandrings/flyktingfrågan, en av de viktigaste ur ett samhällsperspektiv. Framtida forskning har därför en viktig uppgift i att undersöka vad som ligger bakom att ett högerradikalt parti blev Sveriges näst största parti i valet 2022, samt varför en majoritet av det mobiliserade stödet kommer från svenska män. Inte minst ur ett integrationspolitiskt perspektiv, är det avgörande att belysa vilka faktorer som främjar eller hindrar meningsfulla och bestående sociala interaktioner mellan olika etniska och kulturella grupper, samt som kan upprätthålla sammanhållning och solidaritet i ett alltmer diversifierat och globaliserat samhälle.

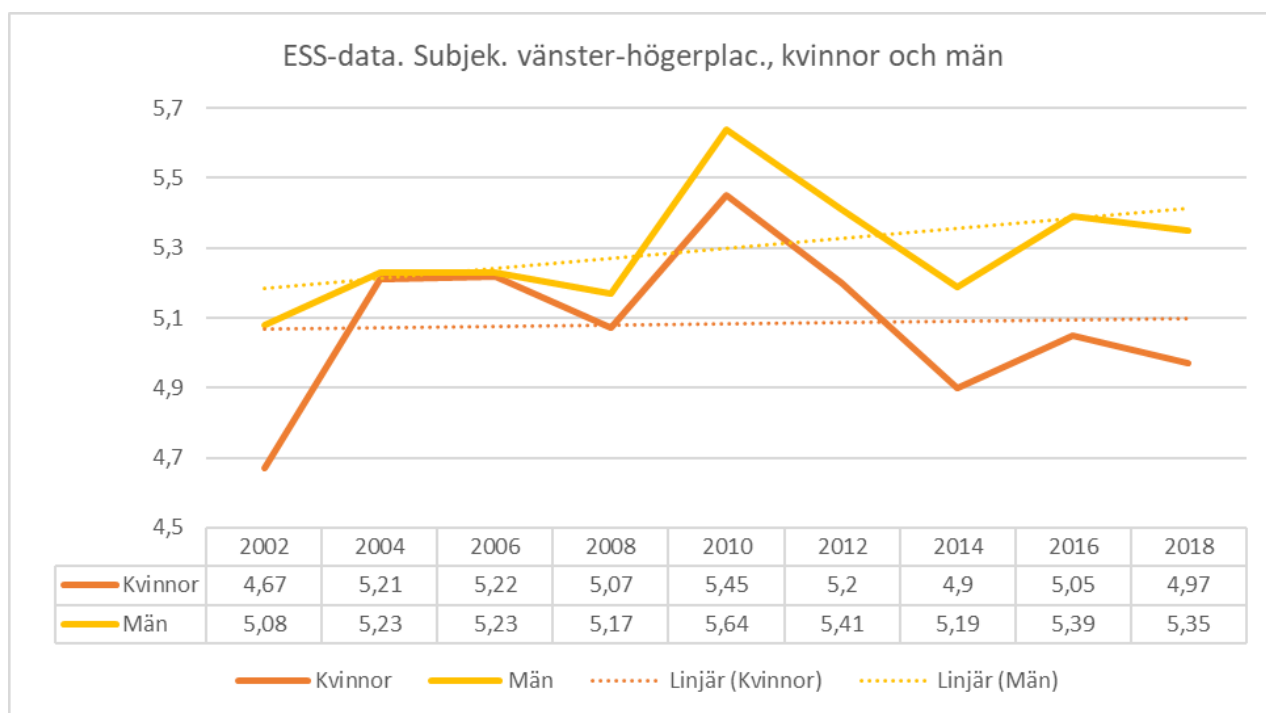
Referenser

- Abendschön, S & Steinmetz, S. (2014). The Gender Gap in Voting Revisited: Women's Party Preferences in a European Context. *Social Politics*, Volume 21, Nr 2, pp. 315 – 344. doi: 10.1093/sp/ixu009
- Achterberg, P. (2006). Class Voting in the New Political Culture. Economic, Cultural and Environmental Voting in 20 Western Countries. *International Sociology*, Vol 21 (2): 237 – 261. DOI: 10.1177/0268580906061378
- Ahrne, G, Stöber, N & Thaning, M. (2018). Klasstrukturen i Sverige. Struktur, klass och inkomster: kontinuitet och förändring 1985 – 2015. Katalys publikation No 59.
- Bjørnskov, C. (2006). Determinants of generalized trust: A cross-country comparison. *Public Choice*, 130: 1 – 21. DOI: 10.1007/s11127-006-9069-1
- Bjørnskov, C. (2008). Social Trust and Fractionalization: A possible reinterpretation. *European Sociological Review*, Volume 24, Number 3: 271 - 283 . DOI:10.1093/esr/jcn004
- Brown, R. (2020). The social identity approach: Appraising the Tajfellian legacy. *British Journal of Social Psychology*, 59, 5 - 25. DOI:10.1111/bjso.12349
- Clark, T. K, & Lipset, S. M. (1991). Are Social Classes Dying? *International Sociology*, Vol. 6, No. 4, pp. 397 - 410.
- Dassonneville, R. (2021). Change and continuity in the ideological gender gap a longitudinal analysis of left-right self-placement in OECD countries. *European Journal of Political Research*, 60: 225 - 238. doi: 10.1111/1475-6765.12384
- De Vries, C. E, Hakhverdian, A & Lancee, B. (2013). The Dynamics of Voters' Left/Right Identification: The Role of Economic and Cultural Attitudes. *Political Science Research and Methods*, Vol 1, No. 2, 223 - 238. doi:10.1017/psrm.2013.4
- Djurfeldt, G, Larsson, R & Stjärnhagen, O. (2018). *Statistisk verktyglåda 1. Samhällsvetenskaplig orsaksanalys med kvantitativa metoder*. Tredje upplagan. Studentlitteratur: Lund.
- Everett, J, Faber, N. S, & Crockett. (2015). Preferences and beliefs in ingroup favoritism. *Frontiers in Behavioral Neuroscience*, Volume 9, Article 15, pp. 1 - 21.
- Giger, N. (2009). Towards a modern gender gap in Europe? *The Social Science Journal*, 46:3, 474 - 492, DOI: 10.1016/j.soscij.2009.03.002
- Högervind bland unga – men stora könsskillnader*. (2022, 16 september). Göteborgs-Posten. <https://www.gp.se/nyheter/sverige/h%C3%B6gervind-bland-unga-men-stora-k%C3%B6nsskillnader-1.81166954>. Hämtad 2022-11-14.
- <https://www.gu.se/som-institutet>. Använd 2022-12-17. Under fliken "SOM-undersökningarna" kan man se exakt hur de nationella SOM-undersökningarna har utformats och hur frågorna har ställts.
- <https://www.svt.se/datajournalistik/valu2022/valjargrupper/>. Använd 2022-12-14.
- Inglehart, R & Norris, P. (2000). The Developmental Theory of the Gender Gap: Women's and Men's Voting Behavior in Global Perspective. *International Political Science Review*, Vol. 21, No. 4, Women, Citizenship, and Representation, pp. 441 - 463.

- Jylhä, K, Rydgren, J & Strimling, P. (2018). Sverigedemokraternas väljare. Vilka är de, var kommer de ifrån och vart är de på väg? *Institutet för Framtidsstudier. Forskningsrapport 2018/2*. ISBN 978-91-982091-8-1
- Norrander, B & Wilcox, C. (2008). The Gender Gap in Ideology. *Polit Behav*, 30: 503 - 523. DOI 10.1007/s11109-008-9061-1
- Oscarsson, H, Bergman, T, Bergström, A & Hellström, J. (2021) *Demokratirådets rapport 2021: Polarisering i Sverige*. Författarna och SNS (Studieförbundet Näringsliv och Samhälle) Förlag. ISBN 978-91-88637-56-7
- Oskarson, M & Ahlbom, J. (2021). Trender i könsskillnader bland svenska väljare. Valforskningsprogrammets rapportserie 2021:1. Göteborgs universitet: Statsvetenskapliga institutionen. Redaktör för rapportserien: Henrik Ekengren Oscarsson.
- Reid, S. A & Hogg, M. A. (2005). Uncertainty Reduction, Self-Enhancement, and Ingroup Identification. *Personality and Social Psychology Bulletin*, Vol. 31, No. 6, pp. 804 - 817. DOI: 10.1177/0146167204271708
- Renström, E. A, Bäck, H & Carroll, R. (2021). Intergroup Threat and Affective Polarization in a Multi-Party System. *Journal of Social and Political Psychology*, Vol. 9(2), 553 - 576. <https://doi.org/10.5964/jspp.7539>
- Rydgren, J. (2008). Immigration sceptics, xenophobes or racists? Radical right-wing voting in six West European countries. *European Journal of Political Research*, **47**: 737 - 765. doi: 10.1111/j.1475-6765.2008.00784.x
- Rydgren, J. (2007). The Sociology of the Radical Right. *Annual Review of Sociology*, Vol. 33, pp. 241 - 262. doi: 10.1146/annurev.joc.33.040406.131752
- Tajfel, H. (1970). Experiments in Intergroup Discrimination. Artikel i *Scientific American*, pp. 96 - 101.
- Vallier, K & Weber, M (Eds). (2021). *Social Trust*. Routledge: New York. Series: Routledge studies in contemporary philosophy, pp. 1 - 6 ("Social Trust Introduction" by Vallier, K and Weber, K).

Bilaga 1. ESS-data, 2002 – 2018: Kvinnors och mäns subjektiva vänster-högerplacering

Kommentar: Trendlinjer för subjektiv vänster-högerplacering för kvinnor (orange/undre) och män (gul/övre) mellan 2002 och 2018 (totalt 9 undersökningsår), baserade på sekundärdata från European Social Survey (ESS). I ESS har variabeln subjektiv vänster-högerplacering en 11-gradig mätskala: 0 = ”vänster” och 10 = ”höger”. *Kvinnor:* totalt medelvärde = 5,08; standardavvikelse = 2,291; giltiga svar = 7508. *Män:* totalt medelvärde = 5,29; standardavvikelse = 2,301; giltiga svar = 7721. Trendlinjerna baserade på ESS-data uppvisar liknande resultat som det som redovisas i uppsatsens analys och resultatdel (se *Diagram 1*, s. 19), baserade på den nationella SOM-undersökningen (åren 2002 – 2020).

Bilaga 2. Operationaliseringar av uppsatsens kontrollvariabler. Källa: Kodbok den nationella SOM-undersökningen 2019. Göteborgs universitet, SOM-institutet 2021 (ss. 48 – 53).

ÅLDER4a (konstruerad variabel)

1 16–29 år

2 30–49 år

3 50–64 år

4 65–85 år

Åldersgruppen 30 – 49 år är referenskategori i uppsatsens alla regressionsmodeller (0 – 3).

UTBILDNINGSVARIABEL (konstruerad variabel)

1 Låg (max grundskola el. motsv.)

2 Medelhög (gymnasial och eftergymnasial utb., men ej examen från högskola/universitet)

3 Hög (studier och/eller examen fr. högskola/universitet)

Låg utbildningsnivå är referenskategori i uppsatsens alla regressionsmodeller (0 – 3).

INKOMSTVARIABEL (konstruerad variabel)

HUSHINK – sammanlagd årsinkomst i hushållet.

1 Låg hushållsinkomst: upp till 300 000 kr

2 Medelhög hushållsinkomst: 301 000–700 000 kr

3 Hög hushållsinkomst: Mer än 700 000 kr

Låg hushållsinkomst är referenskategori i uppsatsens alla regressionsmodeller (0 – 3).

Gällande kontrollvariabeln SUBJEKTIV KLASS, frågar SOM-undersökningen på följande vis:

”Om du skulle beskriva ditt nuvarande hem respektive det hem du växte upp i, vilket av nedanstående alternativ stämmer då bäst?”

A Ditt nuvarande hem:

B Det hem du växte upp i:

1 Arbetarhem

1 Arbetarhem

2 Jordbrukarhem

2 Jordbrukarhem

3 Tjänstemannahem

3 Tjänstemannahem

4 Högre tjänstemannahem

4 Högre tjänstemannahem

5 Företagarhem

5 Företagarhem

Det är alltså svaret på ”nuvarande hem” som utgör kontrollvariabeln subjektiv klass i uppsatsens regressionsmodeller (0 – 3). Jordbrukarhem är referenskategori i alla modellerna (0 – 3).

Bilaga 3: Collinearity diagnostics (test av de oberoende variablernas multikollinearitet) av Modell 0

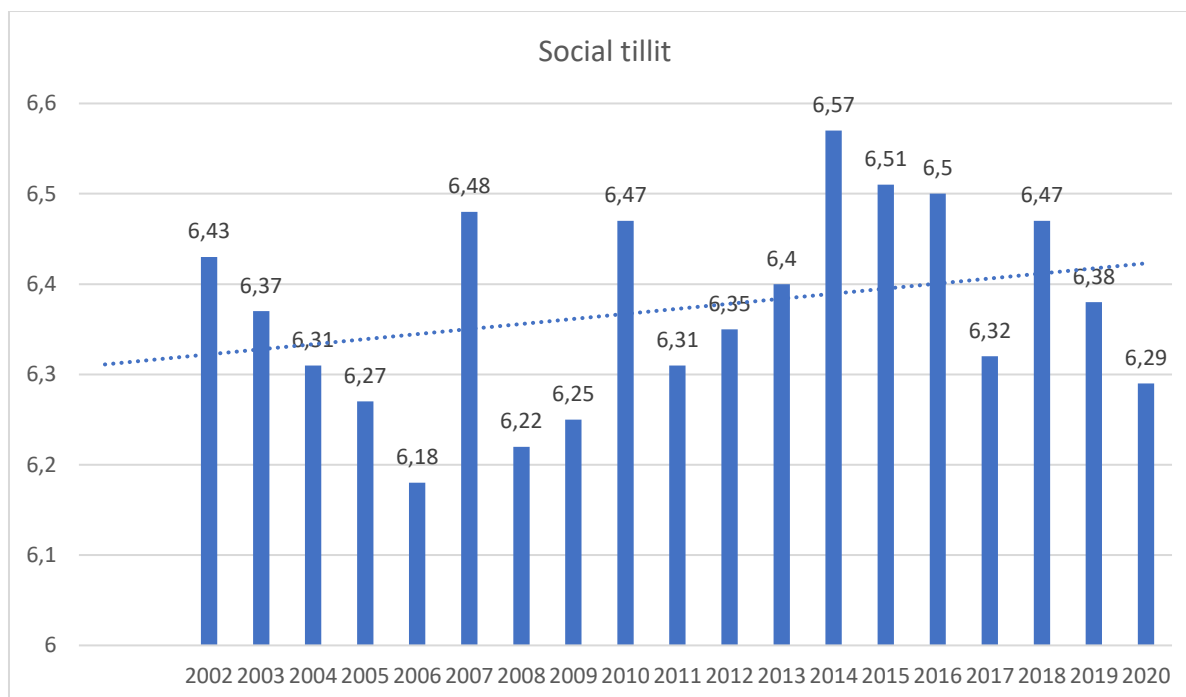
Tabellens sista kolumn visar ”VIF-faktorn” (”variance inflation factor”) för de oberoende variablerna i uppsatsens multivariata regressionsmodeller (1 - 3). Ett enskilt värde på VIF som överstiger 2,5 visar att en oberoende variabel är multikollinear, vilket innebär att det blir svårare att etablera statistisk signifikans (ex. blir standardavvikelsen för koefficienterna större).

		Coefficients ^a					Collinearity Statistics	
Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.	Tolerance	VIF
		B	Std. Error	Beta				
1	(Constant)	-8,705	1,985		-4,385	,000		
	Undersökningsår	,006	,001	,027	6,111	,000	,934	1,070
	dum_16_29år	,077	,017	,023	4,634	,000	,764	1,309
	dum_50_64år	-,130	,013	-,049	-9,629	,000	,696	1,437
	dum_65_år	-,090	,015	-,034	-6,082	,000	,572	1,747
	hinc3rel=Medel	,141	,014	,059	10,183	,000	,546	1,833
	hinc3rel=Hög	,394	,016	,162	25,015	,000	,440	2,273
	edu3=Medel (allt över grundskola men ej högskola/universitet)	,051	,015	,021	3,359	,001	,451	2,216
	edu3=Hög (studier/examen från högskola/universitet)	-,090	,017	-,037	-5,262	,000	,377	2,649
	subclh=Arbetarhem	-,762	,029	-,319	-26,459	,000	,126	7,921
	subclh=Tjänstemanna hem/Högre tjänstemannahem	-,320	,029	-,135	-10,891	,000	,119	8,426
	subclh=Företagarhem	,136	,033	,033	4,199	,000	,289	3,457

a. Dependent Variable: Subjektiv vänster-högerplacering

Kommentar: Testet visar att framför allt ”arbetarhem”(VIF = 7,9) och ”tjänstemannahem/högre tjänstemannahem” (VIF = 8,4) verkar vara inbördes korrelerade. Men även ”företagarhem” och ”hög utbildningsnivå” (i tabellen ”edu3=Hög”) uppvisar en VIF-faktor över 2,5. Testet är för *Modell 0*, utan förklaringsvariablerna.

Bilaga 4. Trendlinje för social tillit hos svenska män mellan 2002 och 2020. Baserad på data från SOM-undersökningarna (åren 2002 – 2020).

Kommentar: Mätskala: 0 = ”går inte att lita på människor i allmänhet”, 5 = ”medelhög tillit”, 10 = ”det går att lita på människor i allmänhet”. Jag graderar 6 – 10 som en ”hög” nivå av social tillit (0 – 4 = ”ingen”/”låg” nivå av social tillit). Totalt medelvärde för män 2002 – 2020: $m = 6,39$.

Standardavvikelse = 2,24. $N = 55\ 304$. Nivån på social tillit fluktuerar relativt kraftigt mellan vissa år, men i genomsnitt är nivån på social tillit ”hög” bland svenska män mellan 2002 och 2020. Enligt trendlinjen verkar nivån på social tillit bland svenska män ha ökat under den undersökta tidsperioden.